

Κωνσταντάκου, Κ. (2019). Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού μέσω των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ: Μία πιλοτική εφαρμογή στο Νηπιαγωγείο της Εθνικής Σχολής Βιέννης. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 477–496). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού μέσω των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ: Μία πιλοτική εφαρμογή στο Νηπιαγωγείο της Εθνικής Σχολής Βιέννης

Κλειώ Κωνσταντάκου
Φοιτήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
cliocfu@gmail.com

Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό αποτελεί ένα σημαντικό θέμα που επηρεάζεται από διάφορους τομείς. Πρόκειται για ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει, τόσο τους Έλληνες σε εσωτερικό και εξωτερικό, όσο και τους ερευνητές στο ευρύτερο πεδίο της εκμάθησης γλωσσών. Στις μέρες μας, ως ένα από τα πλέον αποτελεσματικά μέσα εκμάθησης γλώσσας έχει αναδειχθεί το τραγούδι. Το τραγούδι έχει καταφέρει να συμβάλει στην επίτευξη γλωσσικών, μουσικών, αλλά και πολιτισμικών στόχων, γεγονός που προσφέρει στους μαθητές πολύπλευρα οφέλη. Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η δυνατότητα που προσφέρουν τα τραγούδια της Μαρίζας Κωχ για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στους μαθητές του Νηπιαγωγείου της Εθνικής Σχολής Βιέννης.

Λέξεις κλειδιά: Μαρίζα Κωχ, διδασκαλία ελληνικής γλώσσας, εκμάθηση γλώσσας μέσω τραγουδιού, εκπαίδευση διασποράς, Ελληνική Εθνική Σχολή Βιέννης

Learning Greek language and culture through Mariza Koch's songs: A pilot study in the Kindergarten of the Greek National School in Vienna

Clio Konstantakou
Student, Department of Music Studies, Ionian University
cliocfu@gmail.com

Learning the Greek language abroad is an important subject that is influenced by various areas. This is an issue that both have Greeks at home and abroad, as well as researchers in the wider field of language learning. Nowadays, one of the most effective means of language learning has emerged as singing. Singing has been able to contribute to achieve linguistic, musical and cultural goals, which gives pupils multidimensional benefits. The present study explores the possibility offered by Mariza Koch's songs for the learning of the Greek language and the culture in the Kindergarten of the Greek National School in Vienna.

Keywords: Mariza Koch, teaching Greek language, learning language through singing, Greek National School in Vienna

Η σύγχρονη εκπαίδευση των Ελλήνων της Διασποράς

Η εκπαίδευση των Ελλήνων της διασποράς, σύμφωνα με τον Δαμανάκη (2006), καθορίζεται από τις ανάγκες των μαθητών, την εκάστοτε κυβέρνηση της Ελλάδας, την εκάστοτε κυβέρνηση της χώρας διαμονής και από τις παροικίες των Ελλήνων του εξωτερικού. Τα ελληνικά σχολεία της διασποράς χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, σε

αυτά που χαρακτηρίζονται ως αμιγή ελληνικά σχολεία και εφαρμόζουν το αναλυτικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας σαν να βρίσκονταν στην Ελλάδα, και σε αυτά που λειτουργούν ως τμήματα διδασκαλίας ελληνικών σε σχολεία ξένων χωρών. Στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται μία εθνοκεντρική προσέγγιση στη διδασκαλία-μάθηση, ενώ η δεύτερη ακολουθεί μία διαπολιτισμική και πολυπολιτισμική προσέγγιση (Δαμανάκης, 2006). Στόχος αυτής της εκπαίδευσης είναι η συμβολή στη διαμόρφωση ελληνικών ταυτοτήτων, η διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, καθώς και η διαμόρφωση του ρόλου κάθε Έλληνα της διασποράς σε μία σύγχρονη οικονομική, πολιτική και πολιτισμική βάση (Δαμανάκης, 2008).

Ελληνική Εθνική Σχολή Βιέννης

Η επίσημη λειτουργία της Ελληνικής Εθνικής Σχολής Βιέννης (Griechische Nationalschule) ξεκίνησε στις 19 Μαΐου 1804 (π. Νικολίτσης, 2016· Σειρηνίδου, 2002), ενώ ανεπίσημα είχε ξεκινήσει τρία χρόνια πριν (Γύζη, 2015). Ήδη από το 1801 είχε εκδηλωθεί το ενδιαφέρον εύπορων Ελλήνων της Βιέννης για τη δημιουργία ενός σχολείου για τους νέους της ομογένειας, ανεξάρτητα από την οικονομική τους δυνατότητα (Γύζη, 2015). Στις 4 Μαΐου 1804 εκδίδεται αυλικό διάταγμα από τον αυτοκράτορα Φραγκίσκο Β΄ (π. Νικολίτσης, 2016), το οποίο διαμόρφωσε το πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου. Το διάταγμα όριζε την Εθνική Σχολή ως σχολείο στοιχειώδους και όχι ανώτερης εκπαίδευσης, το οποίο βρισκόταν υπό τον έλεγχο Αυστριακής διοίκησης (Σειρηνίδου, 2002), ενώ τη λειτουργία του ανέλαβε η Κοινότητα της Αγίας Τριάδος Βιέννης (Γύζη, 2015). Αρχικός σκοπός του σχολείου ήταν να επιμορφώσει του μελλοντικούς του δασκάλους, δίνοντας μεγάλη βαρύτητα στο μάθημα των θρησκευτικών (π. Νικολίτσης, 2016). Σήμερα, η Ελληνική Εθνική Σχολή Βιέννης στεγάζεται στο δεύτερο όροφο του κτιρίου της εκκλησίας της Αγίας Τριάδος Βιέννης στην οδό Fleischmarkt. Αποτελεί συμπληρωματικό σχολείο προσχολικής, δημοτικής και μέσης εκπαίδευση, στο οποίο φοιτούν 380 μαθητές στα τμήματα του νηπιαγωγείου, δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου (π. Νικολίτσης, 2016) και παραμένει το παλαιότερο ελληνικό σχολείο της διασποράς που λειτουργεί αδιαλείπτως. Διευθυντής του σχολείου είναι ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Αυστρίας κ. Αρσένιος.

Η εκμάθηση γλώσσας μέσω του τραγουδιού

Το τραγούδι ενδείκνυται ως μέσο διδασκαλίας-μάθησης στη σύγχρονη εκμάθηση μητρικής, αλλά και ξένης γλώσσας, και σταδιακά αποκτά αναγνώριση η αξία του. Η γλώσσα χαρακτηρίζεται από πολλούς ως κύριο μέσο επικοινωνίας και χρησιμοποιείται επίσης, ως μέσο μάθησης και απόκτησης γνώσεων και ικανοτήτων (Adileh & Adileh, 2011). Από την άλλη, η μουσική φαίνεται να παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τη γλώσσα, καθώς αποτελεί κι αυτή μέσο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης, προσφέρει γνώσεις και αναπτύσσει δεξιότητες. Ο Adorno (1993) παρομοιάζει τη μουσική με τη γλώσσα, δεδομένου ότι και στις δύο παρουσιάζεται

«διαδοχή αρθρωμένων ήχων, που είναι κάτι παραπάνω από ήχος», ενώ ο Lerdahl (2001) υποστηρίζει ότι η μουσική και η γλώσσα αποτελούν ακολουθίες ήχων, οι οποίες έχουν οργανωθεί είτε στο χρόνο, όπως ο προφορικός λόγος και η μουσική, είτε στο χώρο, όπως ο γραπτός λόγος και το μουσικό κείμενο. Επιπρόσθετα, τα μουσικά στοιχεία μπορούν να ενεργοποιήσουν τα συναισθήματα, τα κίνητρα, τη λεκτική μνήμη, την κοινωνικοποίηση και την αυτογνωσία, όλα αυτά δηλαδή που χρειάζονται για την ανάπτυξη καλών γλωσσικών δεξιοτήτων (Moga, 2000). Πιο συγκεκριμένα, το τραγούδι ως μουσική δραστηριότητα έχει τη δυνατότητα να συνδυάσει την έννοια του γραμματισμού με την ευχάριστη και αποτελεσματική μάθηση. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εκφραστούν συναισθηματικά και δημιουργικά, να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και να εξασφαλίσουν γνωστική ανάπτυξη και γλωσσική αντίληψη (Κοκκίδου, 2011).

Σύμφωνα με την Κοκκίδου (2011), η αποτελεσματική εκμάθηση της μητρικής γλώσσας βασίζεται σε παιγνιώδεις δραστηριότητες που συνδράμουν στην κατανόηση και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου. Για την εκμάθηση γλωσσών, καταλυτική σημασία έχει η ενεργητική ακρόαση τραγουδιών. Τα τραγούδια προσφέρουν στους μαθητές νέο λεξιλόγιο και επαρκείς ευκαιρίες για την κατανόηση του προφορικού λόγου (Κοκκίδου & Στάμου, 2010). Η Murrey (2005) προτείνει ορισμένες οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς για την καλύτερη ενσωμάτωση της μουσικής στην εκμάθηση της γλώσσας, προκειμένου οι μαθητές να πάνε να είναι παθητικοί ακροατές και να μάθουν να επεξεργάζονται πληροφορίες αξιοποιώντας στο έπακρο την εμπειρία ακρόασης:

- Επιλογή τραγουδιών σύμφωνα με τις προτιμήσεις των μαθητών.
- Επιλογή μουσικών δραστηριοτήτων σε κάθε μάθημα.
- Αρκετός χρόνος για δραστηριότητες, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με τη μουσική.
- Παραχώρηση του υλικού στους μαθητές για να έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σ' αυτό.
- Συντακτική και γραμματική ανάλυση των τραγουδιών.
- Εστίαση στην άρθρωση και την προφορά.
- Εξερεύνηση των πολιτιστικών διαστάσεων του τραγουδιού.
- Έρευνα για τη μουσική της χώρας της γλώσσας που διδάσκεται και παρουσίαση εργασιών από τους μαθητές.
- Ένταξη των μουσικών δραστηριοτήτων στην αξιολόγηση και στις εξετάσεις των μαθητών.
- Ενεργή συμμετοχή του εκπαιδευτικού στο τραγούδι μαζί με τους μαθητές.

Η πιλοτική εφαρμογή

Η έρευνα αυτή είχε στόχο να εφαρμόσει πιλοτικά μέρος του προγράμματος «Ψηφιακό αποθετήριο και διαδραστική πλατφόρμα για διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και μουσικής μέσα από τα τραγούδια της Μαρίζας Κωχ» με τίτλο «*Εγώ πατρίδα γνώρισα μέσ' από τα τραγούδια*» σε παιδιά ελληνικής καταγωγής που ζουν στο εξωτερικό. Το πρόγραμμα αυτό είναι σχεδιασμένο από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου και την Ελληνική Ένωση για τη Μουσική

Εκπαίδευση και βρίσκεται υπό προετοιμασία. Η πιλοτική εφαρμογή που πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη ακολούθησε τη μεθοδολογία της έρευνας δράσης (McNiff & Whitehead, 2006·Zeller-Berkman, 2014). Πραγματοποιήθηκαν δέκα μαθήματα στο Νηπιαγωγείο της Ελληνικής Εθνικής Σχολής Βιέννης. Η εφαρμογή διήρκεσε από τον Οκτώβριο του 2017 μέχρι και τον Ιανουάριο του 2018. Οι διδασκαλίες πραγματοποιήθηκαν από την ερευνήτρια σε συνεργασία με τη δασκάλα του Νηπιαγωγείου κ. Ρούλα Βασιλοπούλου. Στο τέλος κάθε μαθήματος πραγματοποιούταν αξιολόγηση της διδασκαλίας-μάθησης από κοινού και από τις δύο δασκάλους. Παράλληλα, και οι δύο δασκάλους κατέγραφαν προσωπικό αναστοχαστικό ημερολόγιο, το οποίο ανταλλάχθηκε.

Η διαμόρφωση του πλάνου μαθήματος γινόταν από την ερευνήτρια σε συνεργασία με τη Νηπιαγωγό και βασιζόταν στις οδηγίες και στους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου (2014) του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο εφαρμόζεται στα Νηπιαγωγεία της Ελλάδας. Στο Νηπιαγωγείο δεν είχε πραγματοποιηθεί κάποια ανάλογη πιλοτική εφαρμογή στο παρελθόν, ούτε υπήρξε κάποια συνεργασία με εκπαιδευτικό μουσικής ή μουσικό στο μάθημα του νηπιαγωγείου. Τα ίδια πλάνα μαθημάτων πραγματοποιήθηκαν και στα δύο τμήματα.

Στο Νηπιαγωγείο της Εθνικής Σχολής της Βιέννης οι μαθητές του Νηπιαγωγείου κάνουν μάθημα μία φορά την εβδομάδα, για χρονική περίοδο μιάμισης ώρας. Κατά τη διάρκεια αυτή υπάρχει χρόνος καλωσορίσματος, χρόνος διδασκαλίας και χρόνος ελεύθερου παιχνιδιού. Η πιλοτική εφαρμογή πραγματοποιήθηκε και στα δύο τμήματα του Σαββάτου. Στόχος της ήταν να επιτευχθούν μέσω των τραγουδιών οι γλωσσικοί και επικοινωνιακοί στόχοι που έχουν τεθεί στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, να αποκτήσουν οι μαθητές καλύτερη άρθρωση στο ελληνικό λεξιλόγιο, να εξοικειωθούν με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας και τέλος να έρθουν σε επαφή με πτυχές του ελληνικού πολιτισμού. Κατά μέσο όρο σε κάθε τμήμα φοιτούσαν δέκα παιδιά ηλικίας 4-6 ετών, εκ των οποίων ένα ποσοστό περίπου 30% δε μιλούσε ή δεν κατανοούσε την ελληνική γλώσσα. Το μάθημα διεξαγόταν στα ελληνικά και μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις γινόταν χρήση της γερμανικής γλώσσας. Επίσης, όλα τα παιδιά φοιτούσαν και σε αυστριακό νηπιαγωγείο.

- **Η συνεργασία με τη Νηπιαγωγό:** Εξ αρχής, η νηπιαγωγός ήταν βοηθητική, υποστηρικτική, πρόθυμη και με καλή διάθεση, πράγμα που έθεσε αμέσως μία γερή βάση για την εφαρμογή του προγράμματος. Γενικότερα, δεν είχε μουσικές γνώσεις και δεν είχε παρακολουθήσει τυπική μουσική εκπαίδευση. Με αυτή τη συνεργασία η Νηπιαγωγός έθεσε άτυπα σαν προσωπικό της στόχο, να εξοικειωθεί η ίδια με το τραγούδι και να χρησιμοποιήσει περισσότερες μουσικές δραστηριότητες στα πλάνα μαθήματος εφεξής. Επιπλέον, τέθηκε ως στόχος η εφαρμογή του προγράμματος και σε άλλα τμήματα του Νηπιαγωγείου με εξ ολοκλήρου διδασκαλία της Νηπιαγωγού.

- **Το υλικό:** Επιλέχθηκαν τέσσερα τραγούδια, όπου για το καθένα χρειάστηκαν τουλάχιστον δύο μαθήματα για να ολοκληρωθεί η διδασκαλία του. Τα τραγούδια αυτά ήταν *Όταν η γάτα κάνει χ...*, *Άρες μάρες κουκουνάρες*, *Οι καλικαντζάροι* και *Εγώ, εσύ, αυτός*, τα οποία αποτελούσαν υλικό του προγράμματος «*Εγώ πατρίδα γνώρισα μέσ' από τα τραγούδια*». Τα συγκεκριμένα τραγούδια προτιμήθηκαν διότι είχαν εύκολα κατανοητό λεξιλόγιο και μπορούσαν να ενισχύσουν την εκφορά του

λόγου, να συμβαδίσουν με τις ικανότητες των παιδιών και να συνδυαστούν με δημιουργικές δραστηριότητες που θα ανταποκρίνονταν στο Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου, κυρίως σε τομείς έκφρασης, επικοινωνίας και σκέψης. Η διδασκαλία των τραγουδιών γινόταν με τη συνοδεία κιθάρας, ώστε να υπάρχει αρμονική συνοδεία και ταυτόχρονα τραγούδι.

A) Όταν η γάτα κάνει χ...

Στίχοι-Μουσική: Μαρίζα Κωχ

Όταν η γάτα κάνει χ...
Otan hē gata kanei ch...

Στίχοι - Μουσική: Μαρίζα Κωχ
Stichoi - Mousikē: Mariza Kōch

$\text{♩} = 100$

1. Ο - ταν η γά - τα κά - νει χ... χ... χ... κά - νείς δεν πάει κο - ντά της κα -
O - tan hē ga - ta ka - nei ch... ch... ch... ka - neis den paēi ko - nta tēs ka -

7
νείς δεν πάει κο - ντά της κά - νει κα - μπου - ρα στρογγυ - λή χ... χ... φου -
neis den paēi ko - nta tēs ka - nei ka - mpu - ra stron - gy - lē ch... ch... phou -

13
ντώ - νει την ου - ρά της φου - ντώ - νει την ου - ρά της.
ntō - nei tēn ou - ra tēs phou - ntō - nei tēn ou - ra tēs.

Στο παραπάνω τραγούδι χρησιμοποιήθηκαν μιμητικές κινήσεις για τη διδασκαλία του. Οι μαθητές μιμήθηκαν με τις κινήσεις του τη γάτα και κινήθηκαν σε όλο το χώρο της αίθουσας. Απεικονίστηκε το γράμμα /χ/ σε καρτέλες, επισημάνθηκαν οι διαφορές στην εκφορά μεταξύ του ελληνικού φωνήματος /χ/ και του γερμανικού γράμματος x=/ιξ/, αλλά και του γράμματος h=/χα/. Επιπλέον, αποτυπώθηκαν οι στίχοι του τραγουδιού με ζωγραφική από τους μαθητές, γεγονός που κατάφεραν να υλοποιήσουν για πρώτη φορά, καθώς δεν μπορούσαν να καταγράψουν σε χαρτί ιστορίες ή παραμύθια που άκουγαν. Επίσης, οι μαθητές συμμετείχαν στο τραγούδι μόνο με μουρμούρισμα και μετά από αρκετές επαναλήψεις ξεκίνησαν να τραγουδούν καθαρά, διότι τους δυσκόλευε ο συνδυασμός του τραγουδιού με την κίνηση.

Β) Άρες μάρες κουκουνάρες

Στίχοι-Μουσική: Μαρίζα Κωχ

Άρες μάρες κουκουνάρες
Hares mares koukounares

Στίχοι - Μουσική: Μαρίζα Κωχ
Stichoi - Mousikē: Mariza Köch

$\text{♩} = 108$

1. Ά - ρες μα - ρες κου - κου - νά - ρες αγ - γου - ρά - κια κια - γκι - νά - ρες
Ha - res ma - res kou - kou - na - res an - gou - ra - kia kia - nki - na - res

5
τρι - α - ντα - φυλ - λιές και κά - κτοι μέ - σα κιά - ξωα -
tri - a - nta - phyl - lies kai ka - ktoi me - sa kie - xa -

8
πό το φρά χτη.
po to phra chtē.

Στο τραγούδι αυτό η διδασκαλία πραγματοποιήθηκε με εικόνες που απεικόνιζαν λέξεις-αντικείμενα των στίχων. Οι εικόνες συνέβαλαν αρκετά στη γρήγορη εκμάθηση των στίχων. Παράλληλα, επιχειρήθηκε η συνοδεία με παλαμάκια στο ρυθμό του μέτρου, πράγμα που δεν ήταν εφικτό, γιατί ο συνδυασμός κίνησης-ρυθμού-νέου λεξιλογίου επέφερε ένα βομβαρδισμό γνώσεων για τους μαθητές. Επιπλέον, ως στόχος τέθηκε και η σωστή εκφορά του γράμματος /ρ/ ο οποίος αναθεωρήθηκε σύντομα γιατί οι περισσότεροι μαθητές δεν μπορούσαν να το εκφέρουν, επειδή στη γερμανική γλώσσα εκφέρεται ως /γ/. Τα παιδιά που μιλούσαν μόνο γερμανικά ή είχαν μεγαλώσει στη Βιέννη δεν μπορούσαν να πουν καθαρά το /ρ/, ενώ αυτά που είχαν έρθει πιο πρόσφατα από την Ελλάδα μπορούσαν σε καλύτερο βαθμό. Γενικά, μπορούσαν να το διακρίνουν, αλλά δεν μπορούσαν να το εκφέρουν. Τέλος, η τάξη έπαιξε παζάρι και ο κάθε μαθητής προσπάθησε να πουλήσει προϊόντα στους συμμαθητές του, που να περιείχαν το γράμμα /ρ/. Οι μαθητές έφευγαν από το σχολείο μουρμουρίζοντας τη μελωδία του τραγουδιού, την οποία συγκράτησαν με ευκολία, διότι είχε μόνο δύο νότες. Όπως ανέφερε μία μητέρα, εξεπλάγη όταν άκουσε να τραγουδάει το συγκεκριμένο τραγούδι στο σπίτι το παιδί της που δε μιλάει και δεν κατανοεί ελληνικά.

Γ) Οι καλικαντζάροι

Στίχοι-Μουσική: Μαρίζα Κωχ

**Οι καλικαντζάροι
Hoi kalikantzaroi**Στίχοι - Μουσική: Μαρίζα Κωχ
Stichoi - Mousikē: Mariza Kōch

♩ = 108

1. Τσι - κι ρί - κι τσι - κι ρί - κι ήρ - θα - νε οι πι - τσι - ρί - κοι
Tsi - ki ri - ki tsi - ki ri - ki ēr - tha - ne oi pi - tsi - ri - kai

5
εί - χα - νε αυ - τιά με - γά - λα κια - νε - βαι - να - νε τη σκά - λα..
ei - cha - ne au - tia me - ga - la kia - ne - vai - na - ne tē ska - la.

Το τραγούδι των καλικαντζάρων προμήνυε και τον ερχομό των Χριστουγέννων. Έγινε αφήγηση της ιστορίας των καλικαντζάρων και δημιουργήθηκε νέα Χριστουγεννιάτικη ιστορία με καλικαντζάρους, στην οποία εντάχθηκε και το τραγούδι. Έγινε αναφορά στα ελληνικά Χριστουγεννιάτικα έθιμα και συγκρίθηκαν με αυτά της Αυστρίας. Για την εκμάθηση των στίχων του τραγουδιού χρησιμοποιήθηκαν φιγούρες, οι οποίες ήταν εμπνευσμένες από την ιστορία του. Συγχρόνως, τα παιδιά είτε συνόδευαν το τραγούδι με ρυθμικά επαναλαμβανόμενα μοτίβα, είτε επαναλαμβάνανε τους στίχους μετά το τραγούδι της εκπαιδευτικού, είτε έπαιζαν κρουστά όργανα τάξης. Για άλλη μία φορά, τα παιδιά ζωγράφισαν την ιστορία του τραγουδιού. Επιπλέον, σημασία δόθηκε στην εκφορά των διπλών φθόγγων /τσ/ και /τζ/, στην οποία δεν αντιμετώπισαν κάποιο πρόβλημα, καθώς υπάρχουν και στο γερμανικό αλφάβητο.

Δ) Εγώ, εσύ, αυτός
Στίχοι-Μουσική: Μαρίζα Κωχ

Εγώ, εσύ, αυτός
Egō, esy, autos

Στίχοι - Μουσική: Μαρίζα Κωχ
Stichoi - Mousikē: Mariza Kōch

Ε - γώ, ε - σού, αυ - τός, ε - γώ, ε - σού, αυ - τός μα - ζί θα
E - gō, e - sy, au - tos, e - go, e - sy, au - tos ma - zi tha

πά - με στο πο - τά - ά - μι, ε - μείς, ε - σείς, αυ - τοί, ε -
pa - me sto po - ta - a - mi, e - meis, e - seis, au - toi, e -

μείς, ε - σείς, κιαυ - τοί μα - ζί θα βρού - με το κα - λά - μι. Αυ - τό που ο Πά - νας έ - φτια - ξε πε -
meis, e - seis, kiau - toi ma - zi tha vrou - me to ka - la - mi. Au - to pou o Pa - nas e - phtia - xe pe -

ντά - φω - νη φλο - γέ - ε - ρά και σαν τρα - γί - χο - ρο - πη - δά τη νύ - χτα και τη μέ - ρα
nta - rhō - nē phlo - ge - e - ra kai san tra - gi cho - ro - pē - da tē ny - chta kai tē me - ra

Με το παραπάνω τραγούδι οι μαθητές διδάχθηκαν την κλίση της προσωπικής αντωνυμίας εγώ, στην οποία δυσκολεύτηκαν να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ ενικού και πληθυντικού δευτέρου και τρίτου προσώπου. Ωστόσο, πλέον τα παιδιά είχαν φτάσει σε σημείο να μαθαίνουν πιο εύκολα και γρήγορα νέους στίχους και νέες μελωδίες και έδειχναν μεγαλύτερη οικειότητα με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, έγινε παρουσίαση των οργάνων φλογέρα και γαβάλ' (καβάλ' ή χειλιαύλιν), με τη βοήθεια των οποίων πραγματοποιήθηκαν κινητικές δραστηριότητες στην αίθουσα. Επιπλέον, έγινε αφήγηση του αρχαιοελληνικού μύθου του Πάνα και της κατασκευής του καλαμένιου αυλού, η οποία επενδύθηκε μουσικά με μελωδίες που προέρχονταν από τη φλογέρα.

Παρατηρήσεις και συμπεράσματα

Η λήξη των μαθημάτων είχε επιφέρει θετικά και ενθαρρυντικά αποτελέσματα για την πιλοτική εφαρμογή και κατ' επέκταση για το μέλλον του προγράμματος «Εγώ πατρίδα γνώρισα μέσ' από τα τραγούδια». Λαμβάνοντας υπόψη τις σημειώσεις που καταγράφηκαν στην αξιολόγηση και στα αναστοχαστικά ημερολόγια των δασκάλων, δημιουργήθηκαν ορισμένες σημαντικές παρατηρήσεις που προκύπτουν από την

πορεία των διδασκαλιών, αλλά και από τις αντιδράσεις των παιδιών. Αρχικά, έντονα εκδηλώθηκε η ανάγκη για πιο αργό tempo στα τραγούδια και για πολλές επαναλήψεις κατά την εκμάθηση των τραγουδιών, ιδιαίτερα στα πρώτα μαθήματα που οι μαθητές δεν είχαν εξοικειωθεί ούτε με το νέο πλαίσιο του μαθήματος, αλλά και ούτε με τη νέα δασκάλα μουσικής που υποδέχτηκε η τάξη. Οι οδηγίες ήταν απαραίτητο να είναι σαφείς και αναλυτικές για κάθε δραστηριότητα, πράγμα που πολλές φορές δημιουργούσε «πολλά λόγια και λίγη μουσική». Επιπλέον, αναλογιζόμενος κανείς ότι τα συγκεκριμένα παιδιά καθ' όλη την εβδομάδα μιλούν κυρίως γερμανικά και το Σαββατοκύριακο ελληνικά, συμπεραίνει ότι σκέφτονται σε δύο γλώσσες ταυτόχρονα, με αποτέλεσμα να εμφανίζουν σύντομα στο μάθημα σημάδια κόπωσης όπως δυσανασχέτηση και έλλειψη προσοχής. Ωστόσο, τα παιδιά που μιλούσαν ή κατανοούσαν μόνο γερμανικά, τραγουδούσαν κανονικά στα ελληνικά. Στη συνέχεια, παρόλο που επιθυμία των δασκάλων ήταν να πραγματοποιείται και κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας μάθημα μουσικής αγωγής, πολύ σύντομα διαπιστώθηκε ότι ήταν υπερβολικό για τα παιδιά και μη επιτεύξιμο. Γι αυτό το λόγο, κατά την εκμάθηση των τραγουδιών, δόθηκε περισσότερη βαρύτητα στο λεξιλόγιο και στην άρθρωση και όχι τόσο στην τονική και ρυθμική ακρίβεια. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι η χρήση εικόνων βοήθησαν στην εκμάθηση και την κατανόηση των στίχων των τραγουδιών. Τέλος, καταγράφηκε ότι κάθε τραγούδι χρειαζόταν κατά μέσο όρο 3 μαθήματα για να ολοκληρωθεί η διδασκαλία του, γεγονός το οποίο επιβεβαίωναν τα παιδιά που ζητούσαν να επαναλάβουν όποιο τραγούδι ένιωθαν πως γνώριζαν επαρκώς. Αξιοσημείωτη βέβαια είναι και η παρακολούθηση μαθημάτων μουσικής θεωρίας και κιθάρας από τη Νηπιαγωγό, πριν το τέλος των μαθημάτων, αλλά και η διδασκαλία του υλικού της πιλοτικής εφαρμογής σε άλλα τμήματα από την ίδια.

Όλες οι παραπάνω παρατηρήσεις οδήγησαν στη διαπίστωση ορισμένων συμπερασμάτων. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές του Νηπιαγωγείου της Εθνικής Σχολής Βιέννης κατάφεραν, μέσα σε διάστημα τεσσάρων μηνών, να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν το ελληνικό τους λεξιλόγιο μέσω των στίχων, να εκφραστούν και να τραγουδήσουν στα ελληνικά με μεγαλύτερη ευχέρεια, να έρθουν σε επαφή με ελληνικούς μύθους και παραμύθια, να αλληλεπιδράσουν μέσω των τραγουδιών και των δραστηριοτήτων τους, να γνωρίσουν μουσικά όργανα και να παίξουν με αυτά. Τα παιδιά όχι μόνο μιλούσαν ελληνικά, αλλά άρχισαν να έχουν επίγνωση για τον ελληνικό πολιτισμό, τον οποίο μπορεί να έχουν αφήσει στην Ελλάδα, αλλά με πολύ κόπο και μεράκι γίνεται προσπάθεια από τους εκπαιδευτικούς για να αναπτύξουν στη Βιέννη. Έτσι, το πρόγραμμα έδωσε την ευκαιρία σε παιδιά που ζουν εκτός Ελλάδας να αναπτύξουν μία ουσιαστική σχέση με την πατρίδα τους. Το τραγούδι εδώ λειτούργησε ως κοινή ταυτότητα που συνδέει αρχικά τα παιδιά εθνικά και στη συνέχεια μπορεί να δώσει αφορμή για μελέτη και ανακάλυψη πολλών άλλων πολιτισμικών, ιστορικών και γλωσσικών στοιχείων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Adileh, M., & Adileh, F. (2011). Song as an educational tool in teaching english as a foreign language. In M. Argyriou & P. Kampylis (Eds.), *4th International Conference Arts and Education: Creative ways into languages* (τ. Α', σσ. 1–10). Athens, Greece: Greek Association of Primary Music Education Teachers.

- Adorno, T. (1993). Music, Language, and Composition. *The Musical Quarterly*, 77(3), 401–414. Γύζη, Ε. (2015). Οι Έλληνες της Βιέννης μέχρι, τα μέσα του 19ου αιώνα. *Διάλεξη στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Αγίας Τριάδος Βιέννης*. Διοργάνωση: Διαπολιτιστικός Σύλλογος «Μακεδονία».
- Δαμανάκης, Μ. (2006). Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη διασπορά. Στο Ι. Χασιώτης, Ο. Κατσαρδής-Hering, & Ε. Αμπατζή (Επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος–21ος αι.* Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.
- Δαμανάκης, Μ. (2008). Παιδεία Ομογενών: αποτίμηση της δεκαετίας 1997-2007 και προτάσεις για την επόμενη δεκαετία. Στο Μ. Δαμανάκης (Επιμ.), *Διεθνές συνέδριο: Παγκοσμιοποίηση και Ελληνική διασπορά*. Ρέθυμνο: Εργαστήριο διαπολιτισμικών και μεταναστευτικών μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.).
- Κοκκίδου, Μ. (2011). Κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία: Το τραγούδι ως εκπαιδευτικό εργαλείο. Στο Μ. Αργυρίου & Π. Καμπύλης (Επιμ.), *4ο Διεθνές Συνέδριο Τέχνες και Εκπαίδευση: Δημιουργικοί τρόποι εκμάθησης των γλωσσών* (τ. Α, σσ. 98–106). Αθήνα: Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Κοκκίδου, Μ., & Στάμου, Α. (2010). Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας μέσα από τη μελέτη περίπτωσης των τραγουδιών της Μαρίζας Κωχ στο Πανεπιστήμιο Cornell: Προεκτάσεις για τη γλωσσική διδασκαλία στο πλαίσιο της επικοινωνιακής-κειμενοκεντρικής προσέγγισης. Στο Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη, Α. Βακάλη, Τ. Κωτόπουλος & Α. Στάμου (Επιμ.), *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή 'Η διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης)'*. Φλώρινα.
- Lerdahl, F. (2001). The Sounds of Poetry Viewed as Music. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 930(1), 337–354. Νικολίτσης, Ι. (2016). *Η Ελληνική Εθνική Σχολή Βιέννης προμαχώνας του νεοελληνικού διαφωτισμού*. Βιέννη.
- McNiff, J., & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about Action Research: An introduction*. London: SAGE Publications Ltd.
- Mora, C.-F. (2000). Foreign language acquisition and melody singing. *ELT Journal*, 54(2), 147–160.
- Murray, S.-J. (2005). Learning a second language through music. *Academic Exchange Quarterly*, 9(2). *Πρόγραμμα σπουδών νηπιαγωγείου*. (2014). Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Σειρηνίδου, Β. (2002). *Έλληνες στη Βιέννη, 1780–1850*. Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Ανακτήθηκε από <http://hdl.handle.net/10442/hedi/24185>
- Zeller-Berkman, S. (2014). Lineages: A past, present, and future of participatory action research. In P. Leavy (Ed.), *The Oxford handbook of qualitative research*. New York: Oxford University Press.